

DALIBOR ČEPULO

**HRVATSKA PRAVNA POVIJEST U EUROPSKOM KONTEKSTU
OD SREDNJEG VIJEKA DO SUVREMENOG DOBA**

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2012.,
370 str.

Krajem 2012. godine prvi je put objavljen jedinstveni udžbenik iz hrvatske pravne povijesti kao cjeline. Knjiga “Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba” autora prof. dr. sc. Dalibora Čepula, predstojnika Katedre za povijest hrvatskog prava i države na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, udžbenik je, ali i priručnik koji ima cilj cjelovito razjasniti i pregledno izložiti sadržaj hrvatske pravne povijesti te njezin društveni kontekst, ali i činjenicu njezina postojanja, razvoja, međututjecaja i prožimanja s pravnim životom zemalja u okruženju i Europe u cjelini. Izlaganje materije određeno je dvama vremenskim međašima; prijelazom kasne antike u srednji vijek s jedne te suvremenim dobom s druge strane.

Obrada materije počinje upravo izlaganjem društvenog i teritorijalno-političkog konteksta te čimbenika koji će u bitnome odrediti hrvatski državni i pravni razvoj od srednjeg vijeka do ranog modernog doba. Riječ je o opisu političkog i društvenog razvoja, državnog ustrojstva i osnova pravnog poretka Bizanta, Mletačke Republike, Franačke, Svetog Rimskog Carstva Njemačke Narodnosti, Austrije i Habsburgovaca. Mnogo detaljnije propituje se Ugarska i Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo kao osobiti oblik dugovjekog državnog zajedništva te pripadne mu institucije, upravnopravni razvoj, odlučni događaji društveno-političkog značenja te najvažniji pravni izvori. Važnost i relevantnost ove državnopravne sveze autor izlaže i kronološki, a svoja razmatranja o Ugarskoj, odnosno Mađarskoj proteže i nakon prestanka postojanja Austro-Ugarske 31. listopada 1918. godine, sve do suvremenog doba. Posebno važan dio ove cjeline čini opis temeljnih javnopravnih akata i njihova uređenja (prava građana, narodnost, Austro-ugarska nagodba, javnopravna zaštita pojedinaca, kazneno pravo), ali i analiza ugarskog privatnog prava, posebice “Tripartita” i kodifikatorske djelatnosti od druge polovice XIX. stoljeća.

Spomenuta kontekstualna razmatranja otvaraju mjesto objašnjenjima hrvatske pravne povijesti do ranog modernog razdoblja. Riječ je o sintetsko-analitičkom izlaganju koje počinje klasičnim pitanjima etnogeneze Hrvata u kontekstu rimsko-bizantske baštine na istočnom Jadranu, analizom početka hrvatske državnosti te nastanka samostalnog Hrvatskog Kraljevstva u okruženju triju odlučnih društveno-političkih čimbenika: Franačke, Bizanta i Crkve. Posebno su vrijedna i zanimljiva propitivanja izrastanja hrvatske državnosti u sprezi između vrhovne franačke vlasti i jačajućeg položaja lokalnog kneza te promjena koje nastupaju s Branimirovom vladavinom i podrškom te potvrdom sada njegove vrhovne vlasti koju dobiva od pape. Autor izgradnju samostalnosti prati preko Tomislava u kontekstu slabljenja Bizanta, Stjepana Držislava, osobito Petra Krešimira IV. i, napokon, po papinskom izaslaniku okrunjenog kralja Zvonimira.

Osim opisanih kontekstualnih propitivanja, autor ugarsko-hrvatsko državno zajedništvo analizira i posebno, s gledišta onovremene hrvatske pravne zbilje. To razmatranje postavljeno je između dvaju vremenskih međaša: (1) kraja dinastičkih borbi koje čine kraj vladara iz hrvatskih rodova te dolazak Arpadovića na hrvatsko prijestolje; (2) bitke na Mohačkom polju 1526. godine. Zatim se kronološkim slijedom opisuje društveno-politička povijest od dolaska Habsburgovaca na hrvatsko prijestolje te ključni događaji poput Zrinsko-frankopanske urote i osobito Pragmatičke sankcije 1712. godine čiji *essentiale* čini priznanje prava nasljeđivanja ženskoj lozi kuće Habsburga. I na ovome mjestu opaža se težnja izlaganja materije od općeg i kontekstualnog prema pojedinačnome i specijalnome, tj. od društveno-političkog konteksta do propitivanja pravnog sadržaja. U nastavku autor analizira reforme Marije Terezije i Josipa II., razvoj koncepta intervencionističke države, upravnopravne novote, Hrvatsko kraljevsko vijeće, odnos prema Crkvi i objašnjava važnost urbara (čije značenje u literaturi nije ni približno primjereno vrednovano). Opisane su i reforme na području pravnog i upravnog obrazovanja, osnivanje Političko-kameralne škole u Varaždinu i Kraljevske akademije znanosti u Zagrebu koja je iznjedrila koncept fakultetskog pravnog obrazovanja kakav baštinito. Posebno detaljno opisan je promijenjeni položaj Banske Hrvatske u svjetlu članaka LVIII. i LIX. Ugarsko-hrvatskog sabora iz 1791. godine te njegove posljedice kao i dominantna uloga Ugarskog namjesničkog vijeća u definiranju upravnih tijekova u Hrvatskoj, sve u kontekstu izrastanja Mađarske u nacionalnu državu.

Poglavlje “Društvena struktura, tipovi i institucije središnje vlasti” koncipirano je kao dinamičan slijed kronološkog izlaganja o vrstama i bitnim značaj-

kama države (patrimonijalna, lenska, staleška), institucijama središnje vlasti (vladar, ban, Slavonski i Hrvatsko-slavonski staleški sabor, Ugarsko-hrvatski sabor) u vremenskom rasponu od IX. stoljeća do spomenutih članaka LVIII. i LIX. Ugarsko-hrvatskog sabora iz 1791. godine. Isti logikom i načinom prati se i razvoj prava, njegova periodizacija, obilježja pravnih područja, da bi se zatim specijalno prišlo analizi srednjovjekovnih pravnih vrela. Glede potonjih sustavno je najprije dana definicija pojedine vrste vrela (zakon, uredbе (naredbe), statuti, urbari, običajno pravo, zbirke običajnog prava, povlastice) te njihovo značenje. Zatim slijedi pojedinačna analiza Verböczyjeva "Tripartita" te njegove vremenske, normativne i institucijske odrednice. Statutarno pravo analizirano je na općoj razini propitujući zajednička obilježja velikog broja očuvanih pojedinačnih statuta. Imajući u vidu da je običajno pravo sadržano u *consuetudines* bilo daleko najvažnijom normativnom osnovicom svakodnevice, autor je analizirao najvažnije i u hrvatskoj pravnoj kulturi odavno prepoznate zbornike običajnog prava poput Vindolskog, Novigradskog i Vranskog zakona te Poljičkog statuta. U hodu prema pojedinačnome, slijedi analiza pojedinačnih grana prava s isticanjem njihova raznorodnog i različitog uređenja u različitim hrvatskim zemljama ovisno o pravnim utjecajima iz okruženja i determiniranosti različitom društveno-političkom pripadnošću i zbiljom. Od privatnopravnih instituta obrađuje se srednjem vijeku svojstvena mnogovrsnost vlasništva (vrhovno, direktno, koristovno), koncept obiteljskog i skupnog vlasništva, pravo prvokupa, kućna zadruga. Obveznopravni instituti prate društvenu i gospodarsku stvarnost, a iznikli su iz odnosa u poljoprivredi, stočarstvu, dok se razvijeni pravni okvir susreće u ugovorima u pomorstvu. Obrađeno je oporučno i zakonsko nasljeđivanje. U poglavlju "Građanski sudski postupak" razmatraju se sudovanje, postupovna načela, tijek postupka i dokazna sredstva, ali i izvori postupovnog prava te organizacija pravosuđa, postizanje povjerenja u isprave bilo u civilnim ili crkvenim okvirima. Isti *ratio* primijenjen je pri obradi kaznenog prava, načela kaznenog postupka, izvora kaznenog i kaznenog postupovnog prava te organizacije kaznenih sudova.

Poglavlje naslovljeno "Hrvatska i Slavonija od 1791. do 1918." čini prikaz nastanka i izrastanja moderne hrvatske nacije. Kao početne točke toga razvoja obrađuju se hrvatski narodni preporod, Kuševićeva *iura municipalia* te odnosi Hrvatske i Slavonije prema Ugarskoj u kontekstu izgradnje hrvatskog nacionalnog pokreta. U tom kontekstu se temeljem političkih, društvenih i pravnih gibanja u Ugarskoj (osobito onih revolucionarnih 1848.) promatraju politička kretanja u Hrvatskoj i Slavoniji prema Ugarskoj, ali i odraz političkih gibanja

i stremljenja u Europi na hrvatski sada već nacionalni prostor. U takvim zadatostima autor obrađuje institucije izvršne vlasti (bana s osvrtom na J. Jelačića; Bansko vijeće, njegovu strukturu i ovlasti; Sabor, izborne zakone, izborno pravo i izabiranje zastupnika). U prikazu zakonodavne djelatnosti Sabora autor je obradio unutarnje goruće probleme i pitanja prema Ugarskoj i Austriji (osobito ukidanje kmetstva, položaj Vojne krajine, državopravnost i sl.).

Događanja i previranja između bečkog dvora i Ugarske te ključne 1848. godine imali su neposredan i značajan utjecaj na Hrvatsku i Slavoniju jer se Ožujskim ustavom proklamira jaki položaj cara (apsolutni veto, donošenje uredaba iz nužde) te centralizam, jedinstvenost, nedjeljivost i nerazdruživost Habsburške Monarhije. Ustavne odredbe o sudstvu i upravi ogledale su se i u Hrvatskoj te Slavoniji, što je u ovoj knjizi također obrađeno. Iste odrednice vlasti u Hrvatskoj i Slavoniji razmatraju se i u razdoblju otvorenog apsolutizma od 1852. do 1860. godine. Autor je veliku pozornost posvetio obradi temeljnih pravnih grana u navedenom razdoblju. U prvom redu misli se na Opći građanski zakonik; njegovu genezu, uvođenje u Hrvatsku i Slavoniju, pravnu snagu u Istri i Dalmaciji, novele iz 1914., 1915., 1916. godine te opće značajke. Građanski postupak obrađen je kroz prizmu Privremenog građanskog postupnika uvedenog 1852. koji je ostao na snazi do 1929. godine. Analiziran je Odvjetnički i Bilježnički red, kazneno materijalno i postupovno zakonodavstvo.

U posebnom poglavlju izloženo je razdoblje od povrata ustavnosti 1860. godine. U kontekstu težnji njenjemačkih naroda za povrat ustavnosti (što je postignuto Listopadskom diplomom) te austrijsko-njemačkog otpora (koji je rezultirao ograničenjima Veljačkog patenta) razmatra se položaj Banske Hrvatske te Ugarskog i Hrvatsko-slavonskog sabora 1861. godine. Pregledno i jasno autor je iznio očekivanja bečkog dvora od Hrvatsko-slavonskog sabora 1861., ali i njegove sudbinski važne odluke u vezi s hrvatskim nacionalnim prostorom, kontinuitetom državnosti i državopravnosti, čime se anticipirao bitni sadržaj kasnije Hrvatsko-ugarske nagodbe. Spomenuti su i ostali zakoni koje je Sabor uspio donijeti prije raspuštanja. U okvirima razmatranja o Hrvatsko-slavonskom saboru autor je uključio i osvrt na formiranje političkih stranaka i ideologija izraslih u saborskim raspravama o sadržaju Zakonskog članka XLII:1861. Nastavak ovog poglavlja čini razmatranje o ustroju vlasti od 1861. do 1869. godine.

Poglavlje "Austro-ugarska nagodba i Hrvatsko-ugarska nagodba" opisuje donošenje dvaju akata koji su neposredna posljedica previranja u Habsburškoj Monarhiji, s jedne strane njemačko-austrijsko centralističkih i unitarnih težnji,

a s druge strane mađarskog inzistiranja da su Austrija i Mađarska dvije zasebne cjeline svaka sa svojim samostalnim položajem. Stoga je autor najprije obradio obilježja i odrednice Austro-ugarske nagodbe iz 1867. godine, otvorivši time izlaganje o Hrvatsko-ugarskoj nagodbi iz 1868. godine. Riječ je o iscrpno obrađenom aktu s temama o njezinu donošenju, podjeli nadležnosti i organa na zajedničke i autonomne, zajedničkom saboru i središnjoj vladi, Hrvatsko-slavonskom saboru i zemaljskoj vladi, pravnoj naravi Nagodbe te previranjima i društveno-političkom kontekstu u kojem je donesena te u kojemu je ona bila na snazi. Na izlaganja o Nagodbi dovezuje se pregled nagodbenog razdoblja od 1868. do kraja Prvog svjetskog rata s osobito obrađenom revizijom Nagodbe. Radi preglednosti i lakšeg razumijevanja tekst o Austro-ugarskoj nagodbi i Hrvatsko-ugarskoj nagodbi popraćen je shematskim prikazima zajedničkih i autonomnih institucija i poslova.

Slijedi poglavlje "Reforme u razdoblju bana Ivana Mažuranića od 1873. do 1880." u kojemu su iscrpno i pregledno izložene kroz Mažuranićevo djelovanje u trima sazivima sabora. U prvom redu objašnjene su reforme glede ustroja vlasti i građanskih prava, zatim zakonodavstvo koje se ogleda kroz 60-ak donesenih zakona, osobito glede odgovornosti bana, odijeljivanja sudstva od uprave, prava zavičajnosti, prava na javno okupljanje, kaznenog postupka i porotnog suđenja te slobode tiska. Razdoblje od 1883. do 1903. godine analizirano je s gledišta autoritarnog banovanja Karolyja Khuena Héderváryja. Autor ga opisuje kao onemogućivanje zamisli o posebnom hrvatskom ustavnom identitetu, ograničavanje političke djelatnosti i gušenje slobode tiska s pokušajem kompenzacije aktivnim djelovanjem na kulturnom planu. Opisom previranja između Ugarske te Hrvatske i Slavonije s ciljem Mađara da Ugarskoj osiguraju što više prava autor uvodi čitatelja u Prvi svjetski rat, raspadanje i kraj Monarhije.

U nastavku knjige autor zasebno obrađuje nekoliko važnih tema. Najprije donosi pojmovno, pravno i teritorijalno određenje Vojne krajine i njezino ukinuće. Zatim obrađuje pravnu povijest Istre od srednjeg vijeka do XX. stoljeća, s osobitim naglaskom na doba francuske i austrijske vlasti, Istarski sabor, političke stranke te presudno razdoblje od 1918. godine. Ukratko je obrađena pravna povijest Rijeke do 1776. godine, zatim klasično pitanje statusa Rijeke prije Ugarsko-hrvatske nagodbe (od 1776. do 1868.) te u nagodbenom razdoblju, a zatim i od 1918. Iscrpnije je obrađena pravna povijest Dalmacije s odlučnim događajima i utjecajem Mlečana te permanentnom osmanskom opasnošću. Posebno je obrađena tema izgradnje dalmatinskih komuna i njezina

državna pripadnost od 1797. do 1813. godine. Kao najznačajnije i s gledišta vremenske blizine najrelevantnije opisani su uprava i sudstvo u doba prve i druge austrijske vlasti, Dalmatinski sabor i političke stranke. Poput Istre i Rijeke i na primjeru Dalmacije autor je opisao okolnosti od 1918. i priključenje Hrvatskoj i Jugoslaviji. Pravna povijest Dubrovnika razmatra se u nekoliko faza: u doba Bizanta, pod mletačkom vlašću, kao samostalnog entiteta od 1358. do 1806. Opisane su državna organizacija i institucije vlasti, dubrovačko pravo kao hrvatski pravno-povijesni specifikum. Među ovim temama mjesto je našla i francuska vlast na hrvatskim područjima koja je dvodijelno (prije i nakon uspostave Ilirskih provincija) obrađena s upravno-pravnog i sudskog gledišta te osobitih društveno-političkih okolnosti. Zasebno je obrađen državni i pravni razvoj Bosne i Hercegovine od srednjeg vijeka do XX. stoljeća. Autor ovo poglavlje naziva skupom fragmenata, a opisuje razdoblje prije osmanske vlasti, pod osmanskom vlašću, bosanskohercegovačku krizu i Berlinski kongres te razdoblje austro-ugarske okupacije, Aneksiju i Ustav Bosne i Hercegovine 1910. godine. Izlaganje završava s ubojstvom prijestolonasljednika Ferdinanda 29. lipnja 1914. godine. Bosna i Hercegovina obrađena je jer pripada među hrvatska etnodruštvena rubna područja. Ujedno, riječ je o području na kojemu je hrvatski narod i danas konstitutivan narod.

Na prestanak postojanja Austro-Ugarske dovezuje se Država Slovenaca, Hrvata i Srba koja je u specifičnim prilikama nastojala ostvariti puni državni identitet. Autor propituje stvaranje, organizaciju vlasti, pitanje međunarodnog priznanja Države Slovenaca, Hrvata i Srba, ali i težnje za uspostavljanjem velike jugoslavenske države kao posljedicu talijanskog zauzimanja jadranskih prostora. Razmatra se Ženevska deklaracija i Naputak Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba te u nastavku Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca i ustavno uređenje Kraljevine Jugoslavije.

Razmatranja o Banovini Hrvatskoj čine zasebnu cjelinu, a sastoje se od opisa političkih okolnosti u doba njezina nastanka, akata koji čine njezin pravni temelj, ustavne osnove, položaja i ustroja. Omanje, ali važno poglavlje čini osvrt na pravni partikularizam u prvoj Jugoslaviji te pravni mehanizmi (propisi) ujednačavanja prava. Cjelina o pravnoj povijesti u Drugom svjetskom ratu i poraću obuhvaća teme o zauzimanju i podjeli Jugoslavije, uspostavi Nezavisne Države Hrvatske i široku temu o izgradnji federalne Jugoslavije. Zatim se prati tijek političkog razvoja Jugoslavije od 1945. do 1990. godine kroz prizmu vanjskopolitičkih i unutarnjih prilika, federalizma, ustavnog uređenja, obilježja vlasti i društveno-političkog sustava te njegova odraza na poimanje prava,

njegovu instrumentalizaciju, koncept vlasništva, ali i pravnih promjena koje su nastupile 70-ih godina XX. stoljeća. Završno poglavlje je zapravo povijest Republike Hrvatske od raspada Jugoslavije, preko priznavanja njezina međunarodnopravnog subjektiviteta do tema “unutarnje prirode” poput izgradnje ustavnopravnog i pravnog sustava općenito, donošenja najvažnijih zakona, ali i pristupanja Europskoj uniji.

Knjiga “Hrvatska pravna povijest u europskom kontekstu od srednjeg vijeka do suvremenog doba” u prvome je redu namijenjena studentima prava na prvoj godini studija za svladavanje predmeta “Hrvatska pravna povijest u europskome kontekstu”, ali i široj znanstvenoj javnosti (i pravničkoj, ali i znanstvenicima koji nisu pravnici) za sustavno i pregledno sagledavanje te propitivanje pravnih sadržaja iz hrvatske povijesti. Imajući u vidu tu svrhu, materija se izlaže logikom cjeline, pregledno i jasno, u kronološkom slijedu te idući od općeg k pojedinačnome. Promišljeno odijeljivanje cjelina u poglavlja i potpoglavlja, jednostavnost i dostupnost izraza i izričaja te neopterećenost suvišnostima ovu knjigu čini optimalnim udžbenikom u punom smislu te riječi, ali i općenito uzornim i cjelovitim radom za poznavanje hrvatske pravne povijesti. U ovoj knjizi ogledaju se koncept, struktura i obilježja koje bi trebao imati kvalitetan propedeutički tekst udžbeničkih značajki, ali i priručnik namijenjen širokome krugu čitatelja – u prvome redu znanstvenika. Glede sadržaja, treba istaknuti primjereno kvalitativno i kvantitativno balansiranje između kontekstualnog propitivanja i onoga što je specijalni predmet obrade te inzistiranje na obradi pravnih sadržaja hrvatske povijesti. Osobito je važan popis osnovnih vrela i literature koji ujednačeno pokrivaju svu materiju i teme, što ima prvotno poslužiti studentima kao dopunska literatura, za produbljivanje znanja te izradu studentskih radova.

Doc. dr. sc. Ivan Milotić

MAX PLANCK PARTNERSKA GRUPA ZA “BALKAN CRIMINOLOGY” ~ “CRIMINOLOGIA BALCANICA”

Krajem siječnja 2013. godine na Pravnom fakultetu u Zagrebu u suradnji s Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht osnovana je Max Planck partnerska grupa za “Balkan Criminology” ~ “*Criminologia Balcanica*”.¹ U nastavku će biti prikazan znanstvenoistraživački koncept, ustroj, područja rada, pojedini projekti te dugoročni razvojni potencijal Max Planck partnerske grupe za “Balkan Criminology” ~ “*Criminologia Balcanica*” (dalje u tekstu: MPPG) s ciljem upoznavanja šire akademske zajednice s aktivnostima MPPG-a i pobuđivanja interesa za interdisciplinarnim uključivanjem u njezin rad.

Znanstvenoistraživački koncept za MPPG nastao je tijekom 2012. godine u okviru studijskog boravka na Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht u Freiburgu te je na inicijativu direktora Instituta prof. dr. sc. Hans-Jörga Albrechta pokrenut postupak osnivanja MPPG-a prema predsjedniku Max-Planck-Gesellschafta.² Bitno je istaknuti da su do sada, kao poseban oblik potpore mladim perspektivnim znanstvenicima s ciljem jačanja međunarodne suradnje Max Planck instituta, diljem svijeta osnovane 42 Max Planck partnerske grupe, no do sada ni jedna u našoj regiji ili pak u polju pravnih znanosti.³

¹ Naziv “Balkan Criminology” valja tumačiti u kontekstu regionalne orijentacije znanstvenoistraživačkog rada Max Planck partnerske grupe koja, iako ustrojena na Pravnom fakultetu u Zagrebu, uz Hrvatsku obuhvaća velik broj država jugoistočne Europe čije se stanovništvo snažno identificira s pojmom Balkan (vidi npr. rezultate tzv. Balkan monitora prema kojima se malo pa sve do izrazito jako s Balkanom identificira čak 93,6 % ispitanika na Kosovu, 90,8 % u Albaniji, 87,6 % u Makedoniji, 87,4 % u Crnoj Gori, 87 % u Bosni i Hercegovini, 85,7 % u Srbiji, pa čak i 56,4 % u Hrvatskoj, izvor: 2012 Gallup, podaci za 2012. godinu dostupni na <http://www.balkan-monitor.eu> [2. veljače 2013.]). Pri tome treba naglasiti da pejorativna upotreba i tumačenje pojma Balkan pripada u prvom redu u sferu političke, ali nikako i ozbiljne znanstvene rasprave (iscrpno o tome Getoš, A.-M., *Politische Gewalt auf dem Balkan. Schwerpunkt: Terrorismus und Hasskriminalität – Konzepte, Entwicklungen und Analysen*, Berlin, 2012., str. 84 – 96 i tamo navedene reference). Latinska inačica “*Criminologia Balcanica*” osmišljena je s ciljem regionalne upotrebe i radi izbjegavanja prijevoda engleskog naziva na sve jezike regije.

² Za potporu inicijativi na ovom mjestu valja posebno zahvaliti dekanu Pravnog fakulteta u Zagrebu prof. dr. sc. Zoranu Paraću i predstojniku Katedre za kazneno pravo prof. dr. sc. Davoru Derenčinoviću, ali i cijenjenim kolegama prof. dr. sc. Petru Novoselcu, prof. emerit. dr. sc. Albinu Eseru, prof. dr. sc. Johnu Winterdyku i prof. dr. sc. Heinzu Schöchu, koji su svojim preporukama osnažili prijavu za MPPG.

³ Samo su dvije Max Planck partnerske grupe uopće osnovane za rad u području društvenih znanosti.

1. ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI KONCEPT “BALKAN CRIMINOLOGY” ~ “CRIMINOLOGIA BALCANICA”

Pravni fakultet u Zagrebu, s dugom tradicijom kriminološke institucionalizacije te obrazovnom i znanstvenom djelatnošću, koja seže sve do 1906. godine i osnutka Katedre za *artes adiutrices juris criminalis et sociologia* pod vodstvom Ernesta Milera (1866. – 1928.), zemljopisno je, ali i kulturološki, smješten na raskrižju između Balkana i središnje Europe.⁴ Takav raskrižni položaj za istraživački koncept “*Criminologia Balcanica*” smješten u Zagrebu pruža nužan uvid i razumijevanje u pogledu same regije, dok istodobno, u smislu znanstvene objektivnosti, dopušta dovoljan čuvstven odmak od nje. Oba su ova pitanja – *uvid i odmak* – barem donekle bila zanemarena kada su posrijedi kriminološka istraživanja fokusirana na Balkan, koja su ili ukorijenjena nedvojbeno *u* ili daleko *izvan* Balkana.

S obzirom na to da “Balkan nema konvencionalni problem s kriminalom”⁵ te da se “ne uklapa u profil regije s visokom razinom kriminala”⁶, smisleno je usmjeriti regionalne istraživačke napore na one fenomene kriminala koji su iznimno važni za regiju ili pak ugrožavaju njezinu sigurnost i stabilnost. “*Criminologia Balcanica*” nije opća kriminologija za Balkan ili na Balkanu, već specijalizirana kriminologija usredotočena upravo na one fenomene kriminala koji su relevantni za Balkan. Stoga su opća kriminološka pitanja (npr. opće stope kriminala i trendovi kretanja kriminala, zatvorske populacije, maloljetnička delinkvencija, konvencionalni kriminal itd.) prepuštena nacionalnim kriminologijama na proučavanje, dok se “*Criminologia Balcanica*” bavi s trima glavnim “*Criminologia Balcanica*” istraživačkim fokusima (IF). Uz vlastite istraživačke fokuse znanstvenoistraživačkim konceptom dodatno su obuhvaćeni i tzv. *ad hoc* projekti kojima je cilj osnažiti položaj Pravnog fakulteta u Zagrebu u regionalnom kontekstu izvrsnosti u znanosti.

Osim samog provođenja kriminoloških istraživanja u regiji, postoji i neizmijerna potreba za povezivanjem te međusobnim umrežavanjem svekolikog postojećeg istraživačkog potencijala i na Balkanu i izvan njega. U regiji se provode brojne aktivnosti i projekti mnoštva lokalnih, nacionalnih, regionalnih, europskih i međunarodnih čimbenika. No, sav se taj aktivizam usmjeren ka

⁴ Getoš, A.-M., *Kriminologie in Kroatien – Institutionalisierung und Entwicklungen von 1906 bis zur Gegenwart*, Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 94:3, 2011., str. 213 – 221.

⁵ UNODC, *Crime and its Impact on the Balkans and Affected Countries*, Wien, 2008., str. 35.

⁶ *Ibid.*, str. 23.

stvaranju sigurnosti i stabilnosti na Balkanu često nesvjesno preklapa i nepotrebno udvaja. “*Criminologia Balcanica*” mreža trebala bi omogućiti sinergiju napora uloženi u području kriminologije i kaznenog pravosuđa, području koje se trenutačno može najbolje opisati kao kaotično, nekoordinirano i preklapajuće.⁷ Vanjskim čimbenicima i onima u samoj regiji nedostaje fokusna točka u kojoj mogu uspostaviti nužne kontakte i dobiti osnovne informacije za svoje aktivnosti usmjerene na Balkan.

Konačno, znanstvenoistraživački koncept “*Criminologia Balcanica*” polazi od pretpostavke da se koncentracijom kriminoloških istraživačkih projekata na Pravnom fakultetu u Zagrebu može stvoriti istraživački potencijal koji će u regionalnom kontekstu postati prepoznatljiva polazna točka za kriminološki rad u regiji. U tu svrhu je i osnovana Max Planck partnerska grupa za “Balkan Criminology” ~ “*Criminologia Balcanica*”.

2. USTROJ I PODRUČJA RADA MPPG-a S PRIKAZOM POJEDINIH PROJEKATA

MPPG je osnovan temeljem bilateralnog sporazuma o znanstvenoj suradnji između Pravnog fakulteta u Zagrebu i Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht u Freiburgu na tri godine s mogućim produljenjem za još dvije godine. Znanstvenoistraživačkim radom MPPG-a upravlja voditelj, dok se članovi MPPG-a u okviru svojih pojedinačnih projekata (ponajprije kroz izradu doktorata) bave znanstvenim radom u dotičnim “*Criminologia Balcanica*” istraživačkim fokusima (IF). Na takav se način omogućuje sinergija rezultata pojedinačnih projekata članova MPPG-a koja nadilazi puki zbroj pojedinačnih aktivnosti. Osim samog profiliranja MPPG-a takav će ustroj ujedno doprinijeti znanstvenom profiliranju i afirmiranju mladih znanstvenika koji se nalaze na početku akademske karijere. U nastavku će biti ukratko predstavljene pojedini istraživački fokusi i projekti članova MPPG-a.

2.1. IF I – Nasilje, organizirani kriminal i ilegalna tržišta

Istraživanje nasilja, posebice njegovih uzroka, sada je već tradicionalan predmet kriminološkog interesa. Međutim, malo se zna o tome zašto ljudi jed-

⁷ Albrecht, H.-J.; Getoš, A.-M., *Researching Terrorism and Organized Crime in Southeast Europe*, u: Wolfgang, B.; Christopher, D.; Dimitrijević, V.; van Duyne, P. (ur.), *Transnational Terrorism, Organized Crime and Peace-Building. Human Security in the Western Balkans*, Houndmills, 2010., str. 117 – 148.

ni druge ozljeđuju. Jedan od razloga za tu rupu u znanju proizlazi iz do sada prevladavajuće metodološke struje u proučavanju nasilja koja je usmjerena na etiološki pristup.⁸ Balkan je sa svojim iznimno rasprostranjenim i masovnim nasiljem plodno tlo za ispitivanje inovativnih metodoloških pristupa ka proučavanju nasilja time što bi se implementirao koncept “fenomenološki gustog opisivanja nasilja”.⁹ Ista se metodološka razmatranja odnose i na izučavanje organiziranog kriminala i ilegalnih tržišta.

Pad komunizma na Balkanu, etnički sukobi u bivšoj Jugoslaviji, nova raspodjela državnog blaga i njegovo nagomilavanje u rukama nove elite koja je obično usko povezana s kriminalom ili je pak dio kriminalnog podzemlja, kao i slabe države (engl. *weak states*) te korumpirani pravosudni sustavi samo su neki od uvjeta prisutnih u regiji. Čini se da navedeno predstavlja plodno tlo za djelovanje organiziranih kriminalnih skupina i za procvat ilegalnih tržišta te neformalnih gospodarstava. Širok spektar raznih (ne)vladinih, političkih, gospodarskih, znanstvenih i karitativnih, lokalnih, regionalnih, europskih i međunarodnih čimbenika izrazito je involviran na Balkanu te je predan cilju postizanja sigurnosti i stabilnosti u regiji.¹⁰ Jedna od njihovih glavnih briga je organizirani kriminal i opasnost koju on predstavlja za krhke državne strukture. No, usprkos gotovo nepojmljivom broju svih netom navedenih uključenih

⁸ Opširnije vidi v. Trotha, T., *Zur Soziologie der Gewalt*, u: v. Trotha, T. (ur.), *Soziologie der Gewalt*, Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, Sonderheft 37, 1997., str. 9 – 56. Vidi i Getoš, A.-M., *op. cit.* u bilj. 1, str. 24 – 31; Getoš, A.-M., *Terrorismus entmystifizieren: Innovative Gewaltforschung als Schlüssel zum Verstehen politischer Gewalt*, Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, 94:6, 2011., str. 431 – 451.

⁹ Vidi radove v. Trotha i Sofsky (v. Trotha, T., *When Defeat is the Most Likely Outcome: The Future of War in the Twenty-first Century*, u: Geyer, M. (ur.), *War and Terror in Historical and Comparative Perspective*, Washington, 2003., str. 70 – 94; v. Trotha, T., *Gewaltforschung auf Popitzschen Wegen. Antireduktionismus, Zweckhaftigkeit und Körperlichkeit der Gewalt*, *Gewalt und Herrschaft*, Mittelweg 36 9:16, 2000./2001., str. 26 – 36; v. Trotha, T., *Forms of Material Power: Total Wars, Wars of Pacification, and Raid. Some Observations on the Typology of Violence*, u: Elwert, G.; Feuchtwangen, S.; Neubert, D. (ur.), *Dynamics of Violence: Processes of Escalation and De-Escalation in Violent Group Conflicts*, Berlin, 1999., str. 35 – 60; v. Trotha, T., *op. cit.* u bilj. 8, str. 9 – 56; Sofsky, W., *Das Prinzip Sicherheit*, Frankfurt/M., 2005.; Sofsky, W., *Zeiten des Schreckens*, Frankfurt/M., 2002.; Sofsky, W., *Gewaltzeit*, u: v. Trotha, T. (ur.), *Soziologie der Gewalt*, Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, Sonderheft 37, 1997., str. 102 – 121; Sofsky, W., *Traktat über die Gewalt*, Frankfurt/M., 1996.; Sofsky, W., *The Order of Terror: The Concentration Camp*, Princeton, 1997.).

¹⁰ Za opširnu analizu vidi Albrecht; Getoš, *op. cit.* u bilj. 7.

čimbenika, ponovno jako malo zapravo znamo o kriminalnim akterima, fenomenologiji kriminala koji čine ili pak ilegalnim tržištima kojima upravljaju. Obavještajna i sigurnosna izvješća iz regije redovito podcjenjuju problem, a analize izrađene izvan regije ističu njegovu sigurnosnu važnost. Izgleda da konvencionalna komparativna istraživanja utemeljena na stopama kriminala i kvantitativnim metodologijama nisu prikladna za proučavanje organiziranog kriminala – kvalitativna istraživanja trebala bi stvoriti jasnu strukturnu sliku organizirane kriminalne scene u regiji: o kojoj vrsti skupina je riječ (tradicionalno mafijaškim ili profesionalnim) i tko su članovi skupina, na koji način djeluju i surađuju na transnacionalnoj razini (čvrsta savezništva s drugim kriminalnim skupinama ili pojedinačna suradnja za pojedine poslove), kojom vrstom kriminalnih aktivnosti se bave i specijaliziraju li se za određena ilegalna tržišta (ilegalna trgovina/*trafficking*, krijumčarenje, reketarenje, prostitucija itd.). Ovo su samo neka od istraživačkih pitanja u odnosu na nasilje, organizirani kriminal i ilegalna tržišta na koja "*Criminologia Balcanica*" traži odgovor.

Kako uopće definirati i kazniti teška gospodarska kaznena djela koja su počinjena u tranzicijskom periodu tema je doktorske disertacije mr. sc. Sunčane Roksandić Vidlička¹¹ pod naslovom *Kaznena odgovornost za teška gospodarska kaznena djela počinjena u tranzicijskom periodu*. Proces tranzicije Republike Hrvatske usporediv je s tranzicijom zemalja u regiji u kojima se proces pretvorbe i privatizacije djelomično odvijao usporedno s ratnim događanjima, čime je pravodobno kažnjavanje gospodarskih kaznenih djela koja su nastala u tom procesu bilo znatno otežano. Kako je kažnjavanje teških gospodarskih kaznenih djela počinjenih u tranzicijskom periodu još nedovoljno zastupljeno u nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj kaznenopravnoj i kriminološkoj literaturi, IF I iznimno je bitan za razumijevanje tranzicijskog procesa, ne samo regije, nego i ostalih područja. Kako je u Republici Hrvatskoj u tijeku suđenje upravo za "tranzicijska gospodarska kaznena djela" te je u svibnju 2011. godine donesen i Zakon o nezastarijevanju kaznenih djela ratnog profiterstva i kaznenih djela iz procesa pretvorbe i privatizacije, upravo hrvatska pravna rješenja mogu poslužiti kao studija slučaja cijeloj regiji, odnosno državama koje osnažuju svoj pravni sustav nakon tranzicijskog i konfliktnog razdoblja (engl. *post-conflict justice*). Kako je riječ o djelima od kojih su neka počinjena i prije dvadesetak godina, ona otvaraju pitanja kršenja ljudskih prava, (ne)poštovanja načela zabrane primjene retroaktivnosti i načela pravne sigurnosti s

¹¹ Mr. sc. Sunčana Roksandić Vidlička, asistentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i član Max Planck partnerske grupe, Trg maršala Tita 14, Zagreb.

obzirom da predviđaju mogućnost kažnjavanja i nakon isteka zastarnog roka. Budući da je u Republici Hrvatskoj izmijenjen i Ustav kako bi se omogućilo takvo kažnjavanje, u disertaciji se postavlja pitanje pravne dopustivosti takvog rješenja, odnosno pravne opravdanosti izjednačavanja tih djela s drugim teškim kršenjima ljudskih prava. IF I time prati, i čak proširuje, međunarodna kretanja povezivanja transnacionalnih gospodarskih kaznenih djela i kršenja ljudskih prava, ujedno uzimajući u obzir specifičnost zemalja regije, čime aktivno sudjeluje u pronalaženju novih rješenja za ozbiljna kršenja ekonomskih prava tranzicijskih postkonfliktnih društava.

2.2. IF II – Osjećaji i poimanje (ne)sigurnosti i kriminala

Prema izvješću UNODC iz 2008. godine Balkan je izgleda najsigurnija regija Europe. Tako primjerice Makedonija ima nižu stopu ubojstava od Portugala ili Švedske, a Rumunjska se pokazala znatno sigurnijom od Finske ili Švicarske.¹² Utječe li takva relativno visoka razina sigurnosti na osjećaje i poimanje (ne)sigurnosti i kriminala u regiji? Gotovo da i ne postoje komparativna istraživanja na tom području, no dostupni nalazi dopuštaju oprezan zaključak da su razine straha od kriminala u nekim zemljama regije znatno više kada ih se uspoređi s nalazima iz središnje Europe.¹³ Slično kao i vezano uz opći nedostatak komparativnih kriminoloških istraživanja na Balkanu, europske i međunarodne viktimizacijske studije obično ne pokrivaju regiju (npr. EUICS), a stoga je teško u potpunosti razumjeti i interpretirati nalaze o strahu od kriminala, posebice imajući u vidu dobro poznate nedostatke službenih statistika o kriminalu i pitanje “tamne brojke”.¹⁴ Stoga “*Criminologia Balcanica*” istodobno treba težiti uključivanju regije u europske i međunarodne viktimizacijske studije (vidi opširnije pod 2.4. u vezi s ISRD3).

¹² UNODC, *op. cit.* u bilj. 5, str. 36.

¹³ Getoš, A.-M.; Kury, H., *Fear of Crime & Punitivity Among Students of the University of Zagreb and in International Context*, predavanje održano u okviru “XXVII. International Post Graduate Course on Victimology, Victim Assistance and Criminal Justice”, Dubrovnik, Hrvatska, 9. – 22. svibnja 2011.

¹⁴ U vezi s regionalnom usporedivosti službenih statistika o kriminalu na Balkanu vidi Ilir, B.; Maljević, A.; Getoš, A.-M. *et al.*, *Development of Monitoring Instruments for Judicial and Law Enforcement Institutions in the Western Balkans 2009-2011. Background Research on Systems and Context – Justice and Home Affairs Statistics in the Western Balkans*, Wien, 2010.

Iako ne postoje solidni znanstveni dokazi o tome da strah od kriminala ili osjećaji nesigurnosti povezani s kriminalom zaslužuju “samostalan” položaj u polju kriminološkog proučavanja, s obzirom da ti strahovi i osjećaji u velikoj mjeri koreliraju s općenitijim strahovima i osjećajima nesigurnosti nevezanima uz kriminal¹⁵, ipak se isplati proučavanje nalaza na ovom polju. I to najviše s obzirom na ulogu koju bi mogli imati u kreiranju i (de)evoluciji kaznenog prava. Navedeno vjerojatno najjasnije dolazi do izražaja kada je riječ o opasnim počiniteljima i spolnom nasilju. Stoga valja kriminološku analizu kaznenih reformi usko povezati s proučavanjem osjećaja i poimanja (ne)sigurnosti i kriminala te s viktimizacijskim studijama i službenim stopama kriminala, posebice zato što regija aktualno prolazi kroz obuhvatne reforme kaznenog pravosuđa koje su potencijalno povezane s tim osjećajima i poimanjima.

2.3. IF III – Međunarodno kažnjavanje

Nedavna nasilna povijest velikog dijela Balkana čini ga dobrom polaznom točkom za empirijsko proučavanje pitanja međunarodnog kažnjavanja. Reakcije javnosti u svim pogođenim državama i izjave žrtava nakon svake presude ICTY-a (Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju), posebice u odnosu na blage kazne izrečene “najlošijima među lošima” (engl. *worst of the worst*), jasno upućuju na nedostatak svrhe i načela u pitanju međunarodnog kažnjavanja. Isto vrijedi i na nacionalnoj razini, na kojoj se počiniteljima najgnusnijih zločina počinjenih tijekom oružanih sukoba redovito izriču znatno blaže kazne negoli “običnim počiniteljima”, iako se navedeno može smatrati i dvojbene. Balkan nije samo regija pogođena međunarodnim kažnjavanjem, već i regija koja aktivno sudjeluje u kreiranju kaznenih okvira koji su potpuno neproporcionalni i neprimjereni u pogledu retributivnog aspekta i zastrašujuće/odvraćajuće funkcije kažnjavanja.¹⁶ Utječe li takav nedostatak svrhe i načela

¹⁵ Za detaljniju argumentaciju vidi Getoš, A.-M.; Giebel, S., *Strah od kriminala među studentima Pravnog fakulteta u Splitu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu, 49:3, 2012., str. 533 – 552, i Getoš, A.-M.; Giebel, S., *Perceptions of Fear of Crime and Punitivity Among University Students in Croatia*, u: Winterdyk, J.; Kury, H. (ur.), *Perceptions of Fear of Crime and Punitivity Among University Students*, Bochum, 2013. (u postupku objavljivanja).

¹⁶ Usporedi primjerice sudačke stavove prema kažnjavanju (Albrecht, H.-J.; Sieber, U. (ur.), *The Punishment of Serious Crimes: A comparative analysis of sentencing law and practice*, vol. 1: *Expert Report, Arbeitsberichte des Max-Planck-Instituts für ausländisches und internationales Strafrecht*, Bd. A 5.1, Freiburg, 2004., str. 68 i 76) s praksom kažnjavanja

međunarodnog kažnjavanja na potencijalno buduće nasilje i na koji način se međunarodno kažnjavanje može unaprijediti u prvom su redu kriminološki relevantna empirijska i teoretska istraživačka pitanja koja bi mogla imati važan odraz na regionalnu praksu kažnjavanja, ali i na normativnu evoluciju međunarodnog kaznenog prava, a samim time i na globalnu sigurnost u cjelini. Trenutačno je akademski interes i znanstveno istraživanje na području međunarodnog kažnjavanja usredotočeno na prilično usku normativnu perspektivu, dok se empirijsko proučavanje kažnjavanja još nalazi u začecima.¹⁷ No, neosporno je da holistički pristup proučavanju međunarodnog kažnjavanja zahtijeva i kriminološku i kaznenopravnu perspektivu. Stoga će ovaj istraživački fokus ponuditi empirijski utemeljenu evaluaciju međunarodne prakse kažnjavanja pred ICTY-om u svim pogođenim državama bivše Jugoslavije, uključujući i Hrvatsku koja je, iako konceptualno nije dio Balkana, ipak nedvojbeno involvirana u njegovu nedavnu nasilnu povijest. Ova ponajprije empirijska i teorijska kriminološka “studija slučaja međunarodnog kažnjavanja na Balkanu” trebala bi biti relevantna ne samo za Balkan, nego i za druge aktualne i buduće postkonfliktne regije pogođene iznimno rasprostranjenim nasiljem. Istodobno će pružiti čvrstu podlogu za znatno širi interdisciplinarni akademski diskurs, uključujući ne samo praksu međunarodnog kažnjavanja, nego i izvršavanje takvih kazni.

U okviru svoje doktorske disertacije Filip Vojta¹⁸ bavi se temom *Izvršavanje kazni za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na području bivše Jugoslavije*. Rad na projektu je službeno počeo u listopadu 2012. godine, a završetak rada predviđen je za listopad 2015. godine. S osvrtom na postojeću literaturu, kao i rezultate istraživanja vezane uz praksu kažnjavanja ICTY-a, postaje očito kako sveobuhvatno i sustavno vrednovanje posljedica takve prakse te implikacija koje one sobom nose (ne samo u okviru općeg konteksta međunarodne kaznene pravde, već i razvijajućih odnosa između balkanskih država) uvelike zahtijeva raznolik, multidisciplinarnan pristup; prije nego li isključivu zasnovanost na strogo normativnoj perspektivi. U tom pogledu, IF III, s ra-

nja (npr. Documenta projektna stranica dostupna on-line na www.documenta.hr).

¹⁷ Ewald, U., ‘Predictably Irrational’ – *International Sentencing and its Discourse against the Backdrop of Preliminary Empirical Findings on ICTY Sentencing Practices*, *International Criminal Law Review*, 10:3, 2010., str. 365 – 402, str. 365.

¹⁸ Filip Vojta, doktorski kandidat na Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht (International Max Planck Research School on Retaliation, Mediation and Punishment) i član Max Planck partnerske grupe, Trg maršala Tita 14, Zagreb.

zviženim teorijsko-empirijskim pristupom pitanju međunarodnog kažnjavanja, predstavlja znatan korak naprijed. Oslanjajući se na isti metodološki okvir, ovaj će doktorski projekt u velikoj mjeri dopuniti i proširiti područje interesa IF III, usredotočujući se na postupak izvršavanja kazni Suda za bivšu Jugoslaviju, kao i na posljedice koje iz njega proizlaze. Istraživanje će istaknuti uvjete, modalitete te iskustva vezana uz izvršavanje kazni osuđenika Suda u različitim zemljama sa svrhom utvrđivanja ukupnosti čimbenika koji utječu na stupanj mogućnosti ostvarenja “načela jednakosti” tretmana zatvorenika i mjeru u kojoj predstavljeni mehanizam omogućuje prepoznavanje i prihvatanje takvih kazni kao međunarodnih od strane međunarodne zajednice te država izravno pogođenih sukobom. Dobiveni podaci poslužit će evaluaciji ostvarenja širih ciljeva Suda i procjeni osnovanosti daljnjeg korištenja takvog pristupa (koji je prepoznat te u određenoj mjeri preuzet od strane Suda za Ruandu te Međunarodnog kaznenog suda) u postupku implementacije međunarodnih kazni.

Temom *Restorativna pravda nakon izricanja presude u kontekstu sukoba velikih razmjera – konceptualna, teorijska i praktična razmatranja* bavi se Nikola Vido.¹⁹ Rad na projektu počeo je u veljači 2013. godine, dok je za završetak rada predviđen prosinac 2014. godine. Restorativna pravda je pristup koji se koristi u kaznenopravnim sustavima i koji za cilj ima uspostavu blagostanja između žrtava, počinitelja i zajednica nakon počinjenja kriminalnog ponašanja te sprječavanje počinjenja budućih kaznenih djela. Povijesno gledajući, teorijske rasprave o restorativnoj pravdi počele su prije mnogo godina (individualna perspektiva), no 90-ih godina 20. stoljeća došlo je do promjene u perspektivama. Naime, djelokrug se sustavno širi te prelazi iz perspektive individualne ka kolektivnoj viktimizaciji. Elemente restorativne pravde u tome pogledu možemo vidjeti u procesu tranzicije nakon sukoba u Ruandi (neuspjeli eksperiment restorativne pravde), sukoba u Južnoj Africi (The South African Truth and Reconciliation Commission) te bivšoj Jugoslaviji (osnivanje ICTY-a), no i dalje ostaje nedovoljno istraženo područje, ponajprije u pogledu procesa restorativne pravde nakon izricanja presude. Pod tim vidom istraživački projekt “Restorative Justice at Post-Sentencing Level: Supporting and Protecting Victims” sa svojim teorijsko-empirijskim modelom predstavlja znatan korak prema razvoju minimalnih standarda prakse restorativne pravde nakon izricanja presude općenito, s posebnim naglaskom pristupa žrtvama restorativnoj

¹⁹ Nikola Vido, asistent na projektu “Restorative Justice at post-sentencing level; supporting and protecting victims” na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i član Max Planck partnerske grupe, Trg maršala Tita 14, Zagreb.

pravdi (vidi opširnije pod 2.4.). Zbog specifičnog metodološkog okvira ovaj doktorski projekt proširit će područje interesa IF III usredotočujući se na mogućnosti provedbe restorativne pravde u kontekstu sukoba velikih razmjera i u slučajevima kolektivne viktimizacije te posljedica koje proizlaze iz korištenja restorativne pravde nakon izricanja presude. Istraživanjem će se dobiti uvid u uvjete, modalitete i iskustva upotrebe procesa i metoda restorativne pravde, razviti i definirati standardi postupanja te opisati praktične smjernice restorativne pravde u kontekstu sukoba velikih razmjera nakon izricanja presude sa svrhom što kvalitetnijeg pristupa, podrške i zaštite žrtava u tome procesu. Podaci dobiveni istraživanjem poslužit će evaluaciji ostvarenja ciljeva koncepta restorativne pravde i daljnjeg korištenja pristupa u kontekstu sukoba velikih razmjera te usporedba iskustava s drugim zemljama.

2.4. *Ad hoc* projekti

Osim rada na netom opisanim istraživačkim fokusima kroz rad MPPG-a provode se i tzv. *ad hoc* projekti s ciljem uključivanja MPPG-a u međunarodne kriminološke kolaborativne znanstvenoistraživačke projekte od strateške važnosti za prepoznatljivost MPPG-a na regionalnoj i europskoj kriminološkoj sceni. Prvi takav projekt je istraživanje maloljetničke delinkvencije u Hrvatskoj koje provodi MPPG. Riječ je o hrvatskoj komponenti prestižne ISRD3 studije (engl. *International Self-Report Delinquency Study*).²⁰ Istraživanje se na međunarodnoj razini 2013. godine provodi treći put (prvi put 1992. i drugi put 2006.), a za Hrvatsku je važno zato što je prvi put uključena među zemlje koje provode navedeno istraživanje. Drugi *ad hoc* projekt MPPG-a je hrvatska komponenta europskog kolaborativnog projekta pod naslovom "Restorative Justice at post-sentencing level; supporting and protecting victims".²¹ Cilj projekta je ispitati mogućnosti primjene i unapređenja modela restorativne pravde u fazi izvršenja kazne s posebnim naglaskom na pružanju potpore i zaštite žrtvama kaznenih djela.

²⁰ Voditelj hrvatske komponente ISRD3 studije je dr. sc. Anna-Maria Getoš, docent na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i voditelj Max Planck partnerske grupe, Trg maršala Tita 14, Zagreb. U pripremi hrvatske komponente ISRD3 studije sudjelovao je Nikola Vido, dok su demonstratori na Katedri za kazneno pravo Reana Bezić i Tea Antolčić uključeni u samo provođenje istraživanja..

²¹ Voditelj projekta je dr. sc. Anna-Maria Getoš, docent na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i voditelj Max Planck partnerske grupe, Trg maršala Tita 14, Zagreb. Istraživači na projektu su dr. sc. Mladen Knežević, profesor Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, i Nikola Vido, asistent na predmetnom projektu.

3. RAZVOJNI POTENCIJAL MPPG-a

Kriminološka istraživanja dugo su bila samo sporadična pojava na regionalnoj znanstvenoj sceni. Osnivanje MPPG-a prvi je korak prema kreiranju regionalno prepoznatljivog centra izvrsnosti na području kriminološkog znanstvenoistraživačkog rada. Uključivanjem mladih znanstvenika koji se nalaze u fazi pripreme i pisanja doktorskih disertacija u rad MPPG-a potiče se interdisciplinarnost u pristupu, afirmiranje znanstvenog rada članova MPPG-a, a konačno i sinergija istraživačkih rezultata kroz MPPG. Pobuđivanje interesa za rad MPPG-a na Pravnom fakultetu u Zagrebu, ali i u široj akademskoj zajednici, moglo bi stoga dovesti do proširivanja projektnih aktivnosti MPPG-a unutar samog Fakulteta, ali i na Sveučilištu.

Doc. dr. sc. Anna-Maria Getoš, LL.M.